

Косянчук С. В.,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу дидактики,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ КНИГИ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У навчальній літературі з дидактики акцентується на завданнях освіти, визначених на конкретному етапі розвитку суспільства (до уваги беруться економічні, культурно-соціалізаційні, політичні та інші інституційні пріоритети). Тож, безумовно, на змісті шкільної освіти позначаються як історичний поступ суспільства, так і стратегічні цілі й завдання,

вироблені соціальними інститутами і запитами суспільства загалом на людину високої кваліфікації.

Система української освіти, віддзеркалюючи й підпорядковуючись актуальним соціально-інституційним запитам, має розвиватися на їх догоду, забезпечуючи у такий спосіб обрані суспільством вектори свого поступу. Але саме тут криється чимало суперечностей, тому стан освіти визнається науковцями як нерівноважний. Наприклад, Л. Величко зазначає, що «для системи освіти України нерівноважний стан украй корисний, бо є надія, що в процесі еволюції утворяться нові структури і взаємозв'язки між ними, і це спричинить формування нового атрактора, в очікуванні якого ми перебуваємо. Важливо вчасно згадати про закони існування синергетичних систем і впливу на них, навчитися мислити синергетично. Педагогічна наука може і повинна наблизити вихід освіти із нерівноважного стану, усунення науки від цього процесу є, щонайменше, нераціональним [3, с. 19].

Ми діагностуємо навчальні та особистісні можливості здобувачів освіти, дискутуємо про розвиток ціннісно-сислової сфери і збереження та зміцнення їх здоров'я, прагнемо дидактично й методично забезпечувати особистісне самовизначення здобувачів освіти тощо. А з дітьми слід говорити ще й про аксіологічну та акмеологічну атмосферу в освітньому середовищі, про аксіологічну безпеку як таку [5], акцентувати на тому, що підручник є засобом розвитку їх життєвих спромог [1] (зміст і має бути таким), й водночас технологією для самоосвіти. Спілкування на ці теми є полем, де соціальне переходить в особистісне, а особистісне стає соціальним. Важливість у тому, що за цього відбувається обмін індивідуальними ціннісно-сисловими відмінностями [2], виробляються цінності спільної освітньої діяльності, одним із результатів якої має бути сформована психологічна готовність здобувачів освіти працювати з конструктами соціалізаційної взаємодії, за яких трансформуються себе-вартісність, розуміння свого Я і себе-у-соціумі, що й має налаштовувати на хвилю критичного аналізу будь-якої взаємодії – від суто навчальної до виробничої у дорослому житті.

Перші місяці року 2020-го увійдуть в історію промаркованими пандемійними настроями. Дистанційна освіта у цей період оголить освітній нерв і вкотре нам доведеться замислитися над змістом навчальних програм і підручників. На нашу думку, їх зміст має набувати соціономного характеру [6]. Тож соціальну спрямованість змісту шкільних підручників доречно актуалізувати, виходячи з цілей школи, пріоритетних завдань, змісту особистісної значущості освітнього процесу для здобувачів профільної освіти з урахуванням нерівноважної системи освіти.

Оскільки наша науково-дослідна робота стосується реалізації педагогічних технологій профільного навчання за соціальним спрямуванням, сподіваємося, що думка про підручниковий ряд, зміст якого недостатньо розкриває суспільно-гуманітарні профілі, має змінитися й стати зрозумілішим і потрібним здобувачам освіти, і покладатиметься вчителями в основу моделі реалізації цих самих педагогічних технологій. Відтак, щоб ефективно зреалізовувати педагогічні технології профільного навчання за соціальним спрямуванням, необхідно мати відповідний зміст у навчальних книгах, щонайперше, у підручниках суспільно-гуманітарного циклу. А саме такий навчальний зміст, у якому акцентується на:

- соціальної відповідальності;
- соціальної допомоги;
- соціальної роботи;

соціальної сфері як такі;

соціальної та корпоративної відповідальності;

соціально-побутовому обслуговуванні;

соціально-політичній сфері;

соціально-трудова відносинах;

соціології як науці про соціум;

суспільно-політичних питаннях і т. ін.

У такий спосіб підручник може потенційно «модернізуватися» (осучаснюватися й ставати джерелом конкретних і затребуваних за профільної освіти знань).

Увагоємним у цьому контексті є чинний Класифікатор професій, який фіксує такі професії: менеджер із соціальної та корпоративної відповідальності; менеджер у соціальній сфері; соціальний аудитор; соціальний інспектор; соціальний патолог; соціальний працівник; соціолог; соціолог з ефективності покарання правопорушників; соціолог промисловий; соціолог-кримінолог; фахівець з урегулювання конфліктів та медіації у соціально-політичній сфері; фахівець із соціальної допомоги вдома; фахівець із соціальної роботи; фахівець-організатор соціально-побутового обслуговування і т. ін.; експерт з регулювання соціально-трудова відносин; експерт із соціальної відповідальності; експерт із суспільно-політичних питань; науковий співробітник у галузі соціології [4]. На цьому й мають ґрунтуватися вектори розвитку профільної освіти [7], а підручники – підтримувати здобувача профільної освіти. *(За нашими дослідженнями, щоправда – неперезентативними, затребуваність учнями підручника як джерела знань сьогодні ледь перевищує 7%).*

Наявності відповідної інформації (текстів для читання й аналізу; текстів завдань і вправ; сторітелінгових замальовок на соціальну тематику; тестів на виявлення схильності у здобувачів профільної освіти до обрання перелічених у тезах професій тощо) у навчальних книгах, методичних посібниках і рекомендаціях конче потребує українське учительство. Щоб навчати чомусь, треба це щось звідкись черпати.

Ключові слова: профільно освіта; навчальна книга; педагогічні технології.

Список літератури

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Розвиток життєвих компетентностей старшокласників засобами підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*. Київ: Педагогічна думка, 2018. Вип. 21. С. 44–56.
2. Васьківська Г. О., Косянчук С. В. Формування ціннісно-сміслових орієнтацій учнів старшої школи засобами змісту сучасного підручника. *Проблеми сучасного підручника*. Київ: Педагогічна думка, 2011. Вип. 11. С. 107–120.
3. Величко Л. В очікуванні нового атрактора. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи* : матер. Першої міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції, м. Київ, 18 квіт. 2019 р. / Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць [за наук. ред. Г. О. Васьківської]. Київ: Фенікс, 2019. С. 17–19.
4. *Класифікатором професій*. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/kadry-zarplata/trudoustrojstvo/3978-klasifikator-profesij.html>
5. Косянчук С. Аксіологічний підхід до формування змісту профільного навчання як нагальна потреба і важлива складова стратегії освіти. *Дидактика: теорія і практика*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 67–71.

6. Косянчук С. Соціономічна сутність дидактичних технологій як основа освітньої стратегії і навчання. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи* : IV-а міжнар. наук.-практ. конф., м. Конін (Польща) – м. Ужгород – м. Дрогобич, 15 черв. 2018 р. Конін (Польща) – Ужгород – Дрогобич: Посвіт, 2018. С. 187–190.

7. Паламарчук В. Ф., Барановська О. В. Педагогічні технології навчання в умовах нової української школи: вектор розвитку. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 3. С. 60–66.